

Úvod

Socioekonomický status nebo sociální status (v anglosaské literatuře nejčastěji SES) je sociologický termín označující místo, pozici jedince ve společenské struktuře.¹ Jako český jazykový ekvivalent by tomuto termínu snad nejvíce odpovídal výraz „společenské postavení“, s výrazně impulovanou představou o hierarchizaci těchto postavení — některá jsou vyšší a některá nižší.

Účelem této stati je zahájit diskusi o problematice unifikace frekventovaných znaků, kterých se používá v běžných empirických šetřeních. Domníváme se, že není dále únosné, abychom používali nej-různějších a nestandardizovaných forem „měření“ vzdělání, profesionálního postavení, příjmu, věkové struktury apod. — to ztěžuje a znehodnocuje potřebné komparace výsledků a často vylučuje budování obecnějších závěrů z roztržštěných dat jednotlivých výzkumů.

Diskusi zahajujeme návrhem operacionalizace společenského postavení osob, statusu, tj. jedním z nejdůležitějších „identifikačních znaků“ respondenta. Opíráme se o ověřené zkušenosti z použití námi vytvořeného indexu v šetření sociální diferenciace a mobility v ČSSR, prováděném Ústavem sociálně politických věd v Praze.

Pojem „sociální status“

V sociologické literatuře se setkáváme s různými přístupy k „měření“ sociálního statusu nebo k jeho definování. Nepokoušíme se zde podat nějaký vyčerpávající přehled, ani klasifikaci používaných postupů, pouze naznačujeme jejich základní principy.

První přístup, který bychom mohli s jistotou rezervou nazvat „subjektivní definicí“, vychází z toho, že lidé si jsou

zpravidla vědomi svého společenského postavení a proto odpovědi na otázky typu „Obodujte své společenské postavení na stupnici od 1 do 10 bodů“ poskytnou validní informaci o skutečném sociálním zařazení šetřených osob.²

V modifikaci tohoto přístupu můžeme použít i přesně instruovaných tazatelů, kteří po delším rozhovoru přiřknou šetřené osobě na základě vlastního uvážení statusovou pozici.

Při prosazování této koncepce se zdůrazňuje, že pro konstituci nějaké straty (vrstvy) nebo „společenské třídy“ je důležité vědomí přináležitosti k této vrstvě, neboť jinak se vystavujeme nebezpečí pracovat se statistickými třídami, jež jsou podle tohoto pojetí něčím zcela jiným než reálné společenské vrstvy.

Objektivní určení statusu vychází z nějaké více méně explicitně vyjádřené teoretické koncepce o tom, co je nejdůležitější pro určení společenského postavení. Domníváme se, že je to majetek sledované osoby, její kulturní úroveň, etnická příslušnost, vzdělání, pozice ve struktuře politické moci, poměr k vlastnictví výrobních prostředků, pozice v profesionální struktuře, prestiž vykonávaného povolání apod.

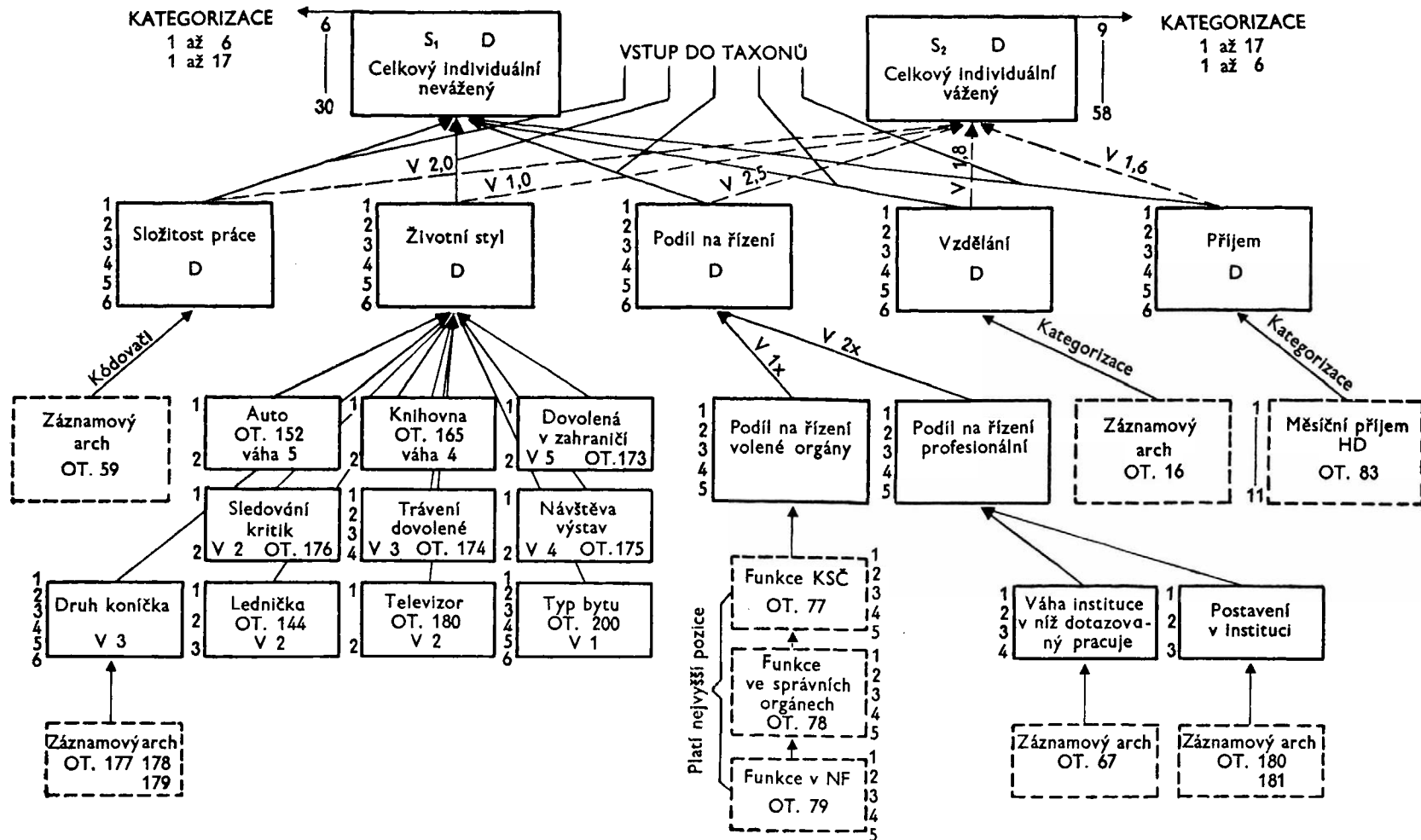
Slabinou těchto pojetí je jistý apriorismus při určování, co vlastně je objektivně hlavním konstituujícím prvkem společenského postavení. Množství dat, která jsou k dispozici z různých konstrukcí měření statusu v sociologických šetřeních, potom ukázalo, že v moderní společnosti lze jen velmi hrubě vystihnout pozici jedince pouze jedním ukazatelem, že společenské postavení zahrnuje určitě více dimenzí, že je výslednicí komplexního zařazení člověka v současné společenské struktuře.

„Operacionální“ definování statusu potom zpravidla hledá co nejsnáze zjistitelné

¹ Rozlišujeme objektivní status-pozici a tzv. status-rolí, systém očekávaného nebo žádoucího chování, odpovídajícího danému statusu.

² V šetření sociální diferenciace a mobility obyvatelstva ČSSR byla zjištěna korelace mezi „objektivním statusem“ a sebezřazením 0,442.

OPERACIONALIZACE SOCIÁLNÍHO STATUSU DOTAZOVANÉHO S_i

a měřitelné znaky, kterými by bylo možno status v běžné empirické práci měřit.

Předpokládáme, že místo jedince ve společnosti je definováno uspokojivě jeho pozicí v řadě proměnných, na nichž se výzkumný tým dohodne na základě teoretických předpokladů jako na relevantních. Je možné také přisoudit těmto pozicím různou váhu.

V praktické práci potom zpravidla nelze pracovat přímo s takto definovaným statutem, a proto je snaha ho převést maximálně a d e k v á t n ě v nějaký typ poměrně jednoduché „indexové“ proměnné. Pokus o takovéto operacionální řešení bude naznačen v této stati.

Upozorňujeme, že nebudeme dále komplikovat náš výklad diskusemi o problematičnosti definování statusu jednotně pro celou populaci (existence „skupinových statusů“ nebo statusu v lokalitách), o tzv. redistribuci statusu v rodině, o proměnlivosti statusových charakteristik v čase a o tzv. „ženském statusu“ (statusu manželky), popř. statusu osob v důchodu nebo osob mimo profesionální sféru.

Základní definice statusu pro potřeby šetření sociální diferenciací a mobility obyvatelstva ČSSR

Výzkumný tým zvolil jako východisko k definování společenského statusu vícedimenzionální pojetí, tj. předpokládalo se, že status osoby v současné společnosti určuje pět relevantních znaků, jimž se v syntetickém indexu připisuje stejná váha:

1. složitost práce, kterou osoba vykonává v zaměstnání,
2. vzdělání,
3. podíl na řízení společnosti,
4. životní styl (způsob života ve volném čase),
5. příjem (životní úroveň).

Operacionalizace všech těchto proměnných je zřejmá z grafu 1.

Jako doplňující vodítko zde uvádíme také znění otázek záznamového archu, jež vcházejí do statusového indexu:

1. „Jakého nejvyššího všeobecného či nejvyššího odborného vzdělání jste dosáhl?“ *Kategorizaci viz dále v textu!*
2. „Jaké zaměstnání nyní vykonáváte?“
Uveďte co nejpresnější označení!

3. „Jaký je přesný název organizace (podniku, závodu, ústavu, instituce), ve které pracujete?“

„Jste vedoucím nebo zástupcem vedoucího organizace, v níž pracujete, nebo vedoucím její významné složky — například většího provozu, ústavu nebo organizačně vyčleněné součásti apod.“

Ano — Ne. „Jestliže ne, máte alespoň jednoho podřízeného?“ Ano — Ne. „Jste členem voleného orgánu KSČ nebo jeho stálé komise? (*Označte jen nejvyšší stupeň!*) 1. V celostátním nebo ústředním měřítku, 2. v krajském nebo odvětvovém měřítku, 3. v okresním nebo podnikovém měřítku, 4. v místě nebo na pracovišti, 5. vůbec ne“. „Jste členem voleného státního orgánu nebo jeho stálé komise (NV, soudu, NS, SNR, apod.)?“ *Označte jen nejvyšší stupeň! (Kategorizace stejná jako u předchozí otázky.)*

„Jste členem voleného orgánu nebo jeho stálé komise, tj. ROH, ČSM nebo jiných politických stran?“ *Označte jen nejvyšší stupeň! (Kategorizace stejná jako u předchozí otázky.)*

4. „Které z těchto předmětů vlastníte Vy nebo Vaše rodina v současné době, případně které z těchto předmětů pravidelně používáte ve své domácnosti nebo při rekreaci?“

Auto	Ano — Ne
Knihovna nad 100 svazků	Ano — Ne
Lednička	Ano — Ne
Televizor	Ano — Ne

„Jak jste strávil uplynulou dovolenou?“

1. Návštěva v zahraničí, 2. turistika jakéhokoliv druhu nebo pobyt v hotelu, na chatě apod., 3. ostatní druhy trávení dovolené, 4. nevybral si dovolenou, ani její část.“

„Navštívil jste během minulého roku alespoň jednou výstavu výtvarného umění (např. výstavu soch, obrazů, uměleckého skla apod.)?“ 1. Ano, pravidelně. 2. Ano, příležitostně. 3. Vůbec ne.

„Sledujete v různých časopisech kritiky, recenze a informační články o nových knihách, divadelních či filmových představeních, o výstavách apod.“ 1. Ano, pravidelně. 2. Ano, příležitostně. 3. Vůbec ne.

„Uveďte alespoň tři činnosti, kterým se věnujete nejčastěji ve volném čase (tj. po návratu z práce, po nákupech a po vykonání nutných domácích prací).“

(Činnosti uvedené na 1. místě byly kódovány zařazeny do jedné ze šesti kategorií [podle instrukce] dle předpokládané složitosti a tvořivosti.)

„Zařaďte byt dotazovaného (na základě vlastního zjištění, pouze ve výjimečných případech na základě výpovědi dotazovaného) do následujících kategorií:

1. Vlastní vila, prostorný rodinný domek nebo komfortně vybavený byt první kategorie s ústředním topením a plným příslušenstvím.
2. Prostorný vybavený byt nebo rodinný domek s úplným příslušenstvím (voda + elektřina), bez ústředního topení.
3. Byt se zavedenou elektřinou, vodou, se základním příslušenstvím v bytě (klozet), bez koupelny.
4. Byt s vodou a záchodem mimo vlastní byt.
5. Byt bez příslušenství, bez zavedené vody, hygienicky závadný.
6. Nouzové ubytování, podnájem, svobodárna, hromadná ubytovna, bydlení v maringotce, chatě apod.“

Takto operacionalizovaný typ statusu byl nazván syntetický status individuální, nevážený (S_1). V krátké diskusi shrneme základní zkušenosti s jeho praktickým použitím.

Empirické zkušenosti s definovaným statusem (S_1)

Ukázalo se, že přiřazení vah (např. na základě posouzení expertů tak, jak je naznačeno ve schématu u váženého statusu) jednotlivým statusovým dimenzím podstatně neovlivňuje měření¹ (všechny statusové složky jsou výrazně zkorelovány), a bylo proto od takových konstrukcí upuštěno. Předpoklad, že existuje zásadní rozdíl mezi „individuálním statusem S_1 “ a „statusem hlavy rodiny S_h “ (rozdílné složky zde tvoří příjem na hlavu a index majetnosti rodiny, index životního stylu dotazovaného je nahrazen indexem konzumní orientace celé rodiny), popřípadě nějakým „rodinným statusem S_r “ (složkami jsou charakteristiky manželské dvojice ve všech pěti dimenzích), se nepotvrdil. Získané indexy spolu

výrazně korelují (kolem 0,8), oproti S_1 dochází zpravidla k poklesu o jeden stupeň.

Prověrování definic jednotlivých statusových složek (dimenzí) ukázalo jejich uspokojivou validitu.

Ověřování předpokladu, že byly vybrány nejdůležitější statusové složky, vedlo k závěru, že například proměnná „poměr k vlastnictví výrobních prostředků“ (definovaná jako „státní sektor“, „družstevní sektor“, „soukromý sektor“) není pro současnou společnost statusotvorná. Totéž je možno říci o členství v KSČ nebo o jiné proměnné zdůrazňující politickou moc, jakož i o znaku „etnická příslušnost“ apod.

Prestiž povolání se ukázal ve vysoké korelaci s proměnnou „složitost práce“, tzv. „třídní charakteristiky“ (tj. klasifikace osob do skupin dělníci — rolníci — nemanuální [intelligence] nebo pouze manuální — nemanuální) významně korelují se syntetickým statusem; zdá se ovšem, že využití S_1 je v empirickém výzkumu plodnější.

Technická problematika měření statusu

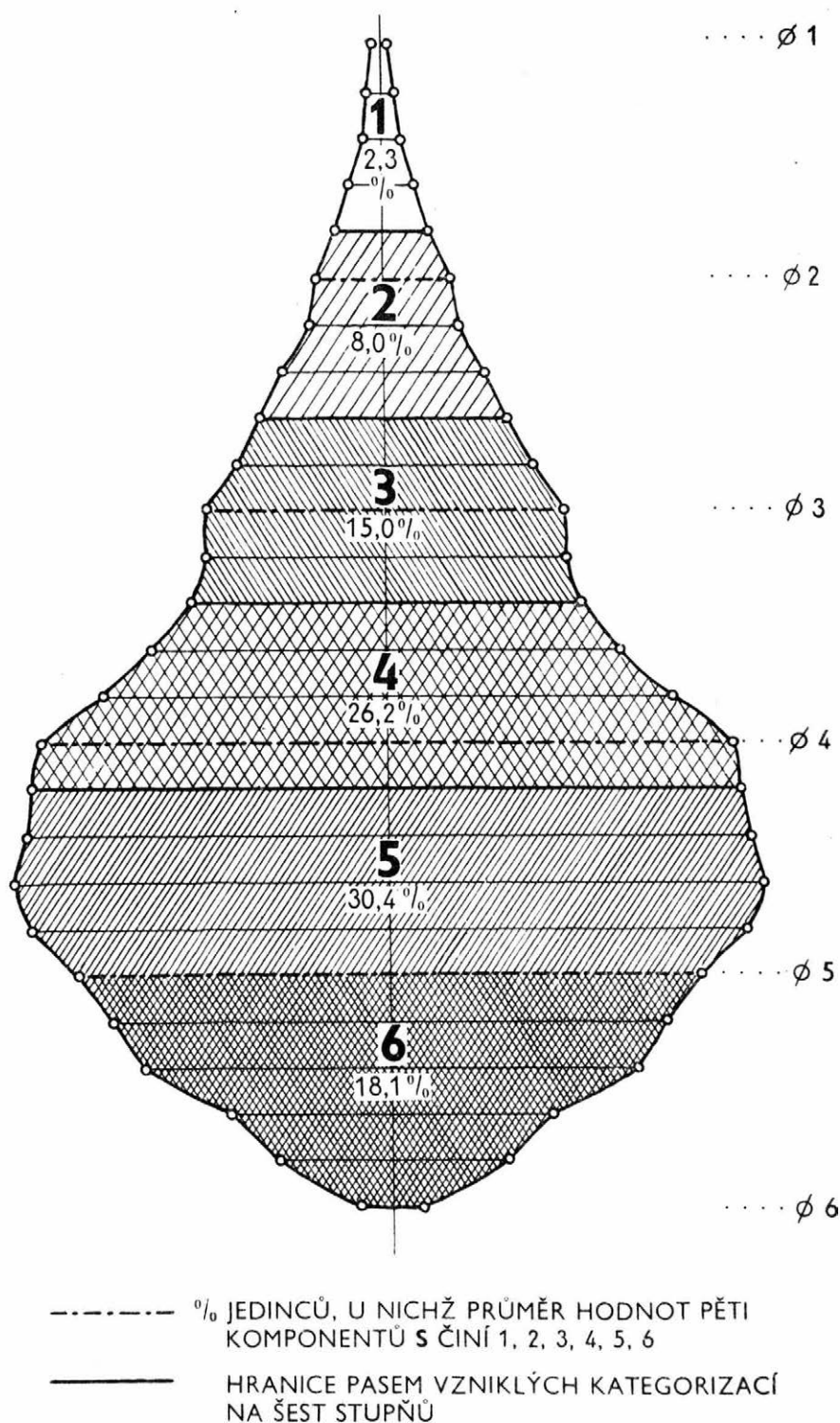
K získání statusového indexu bylo použito principu bodovacích škál, jenž je v takových měřeních nejobvyklejší. Jakýmsi prvním stupněm měření byla dislokace jedince na pěti statusových složkách (v každé složce je osoba dislokována na pozici od 1 do 6) a získání tzv. statusového vzorce. Statusový skóre potom získáme prostým sečtením pozic na statusových složkách (dimenzích). Jeho distribuce v celostátní populaci (prosinec 1967) vypadá tak, jak je znázorněno v grafu 2.

Na základě této distribuce bylo vyděleno šest základních společenských strat. Hranice mezi stratami jsou určeny více-méně arbitrárně (neexistuje prostředek k jejich přesnému „objektivnímu“ vymezení) s přihlédnutím k interpretaci množství empirického materiálu, který byl získán tříděním syntetického statusu S_1 a řady „osobních“ charakteristik šetřených osob. Zkreslující vliv kategorizace jak jednotlivých statusových proměnných (skóre

¹ První koncepcie teoretické definice tohoto statusu viz M. Petrusek — Z. Šafář, *Projekt šetření sociální diferenciace a mobility*, interní materiál ÚML, Praha 1966, dále B. Jungmann — P. Machonin — M. Petrusek — Z. Šafář, *Sociologicko-statistické výběrové šetření vertikální sociální diferenciace a mo-*

bility obyvatelstva ČSSR, Sociologický časopis č. 6, 1967. Podrobnou diskusi o celé problematice viz P. Machonin a kol., *Československá společnost*, Epocha 1969, hlavně kap. 1, 2 a 3.

² Korelace mezi váženým statusem a S_1 je 0,878.

* (Převzato z P. Machonin a kol., Československá společnost, kap. 3)

na těchto proměnných), tak i závěrečné stratifikační kategorizace S_1 na další statistické operace se ukázal být nevýrazný.

Větším problémem je tzv. „homogenost“ získaného skóru. Je zřejmé, že jedinci se vzorci např. 3, 3, 3, 3, 4 a 4, 2, 4, 2, 4 budou mít s t e j n ý statusový index. Proto jsme se snažili o vytvoření modelu automatické typologie statusových vzorců do skupin, ve kterých by byly vzorce maximálně podobné.

Výsledky této analýzy, kterou nazýváme taxonomickou analýzou statusových vzorců (viz opět P. Machonin a kol., 1969, kap. 2 a kap. 3), ukazují použitelnost statusového indexu S_1 , i když na druhé straně byla zjištěna nejméně dvě početná seskupení osob, u prvního z nichž je příjmová statusová složka výrazně výše než složky ostatní, u druhého naopak je tato statusová složka výrazně nižší, a řada dalších méně početných inkonzistentních seskupení. Tato seskupení se neobjeví ve stratifikační klasifikaci, provedené na bázi statusového skóru S_1 .

Možnosti jednoduššího způsobu operacionalizace statusu

Domníváme se, že náš způsob operacionalizace společenského statusu je možno považovat za uspokojivý a je možné ho nabídnout k běžnému použití v dalších výzkumech — výhodu získání vzájemně srovnatelných údajů není třeba zdůrazňovat. Jsme si však vědomi toho, že způsob jeho vytváření je značně složitý a nadto obsahuje i těžko kontrolovatelné a unifikovatelné operace, např. zařazení povolání podle „složitosti práce“, určování váhy institucí a organizací, ve kterých osoba pracuje, a kvalitativní klasifikaci „koníčků“, kterými se respondent zabývá ve volném čase.

K tomu, aby se statusový index stal obecně použitelným, je nutné jeho vytváření maximálně zjednodušit a unifikovat. O to jsme se pokoušeli.

A. Nejjednodušěji lze syntetický status „nahradit“ vzděláním šetřené osoby, jež kategorizujeme takto:

1. vysokoškolské vzdělání,
2. středoškolské vzdělání s maturitou,
3. nižší střední vzdělání (dvouleté),
4. základní vzdělání (8—9 tříd) a vyučení,
5. základní vzdělání (8—9 tříd),
6. neukončené základní vzdělání.

Korelace tohoto znaku se syntetickým individuálním statusem S_1 je 0,786.

B. Podobně můžeme substituovat jako náhradu za syntetický status klasifikaci zaměstnání, které vykonávají šetřené osoby. Zaměstnání seřazujeme do šesti kategorií:

1. vysoce odborná nemanuální zaměstnání,
2. řadová administrativní a technická nemanuální zaměstnání,
3. vysoce kvalifikovaná dělnická zaměstnání (mimo zemědělství),
4. středně kvalifikované dělnické profese, kvalifikované profese ve službách,
5. specializované dělnické profese v zemědělství, manuální pracovníci v zemědělských družstvech s vyhraněnou profesí,
6. nekvalifikovaní dělníci, pomocní dělníci (i v zemědělství), řadoví družstevníci, samostatní rolníci.

Korelace obdobné⁵ klasifikace zaměstnání se syntetickým statusem S_1 byla opět značně vysoká — 0,727.

Pro potřeby praktických šetření je však třeba shora uvedené kategorie zaměstnaneckých pozic upřesnit. Domníváme se, že při zařazování zaměstnání školnými tazateli nebudou větší problémy a že lze dosáhnout značné reliability zařazování. Jednotlivé skupiny se snažíme upřesnit ještě globální instrukcí, kterou uvádíme dále.

Použijeme-li této klasifikace v dotazníku a ponecháme-li na respondentovi, aby se do některé skupiny zařadil, musíme počítat s výraznějším zkreslením. Je možné, že se prokáže naprostá nespolehlivost těchto údajů, vázanost na sémantický obsah použitého názvosloví, výrazná tendence se zařazovat do středu stupnice apod. To vše musí být empiricky ověřeno v terénu.

⁵ V šetření bylo použito klasifikace zaměstnaneckých pozic do šestnácti skupin, později byly některé skupiny sloučeny (měřítkem pro slučování byla právě relativní homogenost statusu), až vznikla obdobná šestiskupinová klasifikace, na zá-

kladě níž jsme získali uvedenou korelaci. Tuto klasifikaci v tomto článku modifikujeme proto, že se domníváme, že bude „blížíší“ statusovému rozložení a jednodušší pro běžné použití.

Jednotlivé zaměstnanecké skupiny upřesňujeme takto:⁶

1. *Vysoce odborná nemanuální zaměstnání.* Rozumíme tím taková zaměstnání, pro něž je zpravidla předepsáno vysokoškolské vzdělání, pouze výjimečně vzdělání středoškolské, ale potom tato zaměstnání vyžadují nějakou další zvláštní kvalifikaci, která není všeobecně rozšířena. (Příklady: vedoucí projekce na závodě, středoškolský profesor, advokát.)

2. *Řadová administrativní a technická nemanuální zaměstnání.* Sem řadíme veškerá ostatní nemanuální zaměstnání nebo profese, v nichž převažuje práce administrativní (nemanuální), a to bez ohledu na to, zda se jedná o průmysl, zemědělství, správu nebo družstva. (Příklady: mzdový účetní, kreslič v projekci, lékařský laborant.)

3. *Vysoce kvalifikovaná dělnická zaměstnání.* Sem patří veškeré manuální profese (nebo zaměstnání, v nichž převažuje manuální práce), a to jak při vyrábění produktů, tak i při manipulaci s produkty (doprava). Kvalifikovaností zde rozumíme zručnost nebo znalosti, které lze získat delším výkonem zaměstnání nebo pečlivou přípravou na toto zaměstnání. (Příklady: nástrojař, strojvedoucí, opravář televizoru.)

4. *Středně kvalifikovaná dělnická zaměstnání.* Liší se od předešlé kategorie tím, že doba pro získání potřebných znalostí k výkonu profese je kratší. Mimo běžné dělnické profese ve výrobě sem řadíme zaměstnání ve službách (obchod), v dopravě, a běžná řemeslnická zaměstnání, ať již v družstvech nebo samostatná. [Příklady: průvodčí, řadový soustružník (zaučený), opravář obuvi.]

5. Tuto skupinu tvoří *veškeré manuální profese v zemědělství, jež vyžadují jistou kvalifikaci a praxi.* (Příklady: traktorista, krmič dobytka, specializovaný pracovník v rostlinné výrobě.)

6. *Nekvalifikovaní dělníci, pomocní dělníci, dělníci a vůbec pracovníci v zemědělství, kteří nemají vlastní vyhraněnou profesi, tvoří poslední skupinu.* Řadíme sem veškerá zaměstnání, která lze vyko-

návat okamžitě, bez jakéhokoliv delšího zaučení. Do této skupiny řadíme také malou skupinu samostatných rolníků. (Příklady: závozník, kopáč, družstevník — člen polní skupiny.)

C. Kombinace dvou hledisek, tj. vzdělání a pozice zaměstnání (upozorňujeme, že zjišťujeme faktické vzdělání respondenta a pozici respondentem vykonávaného zaměstnání bez ohledu na jeho faktické vzdělání), potom již velmi uspokojivě operacionalizuje celkový status — je s ním v korelaci 0,813.⁷

Technicky získáváme statusový skór tak, že sečteme u každé osoby hodnotu složky vzdělání a přiřazené pozice v zaměstnanecké struktuře. Skór nabývající hodnoty 2 až 12 lze kategorizovat, a to nejlépe opět do šesti skupin: 1. skupina = skór 2 a 3; 2. skupina = skór 4 a 5; 3. skupina = skór 6 a 7; 4. skupina = skór 8 a 9; 5. skupina = skór 10 a 11; 6. skupina = skór 12.

D. Přidáme-li k těmto dvěma charakteristikám třetí složku, a to čistý měsíční příjem šetřené osoby (včetně prémie, podílů, vedlejších příjmů) kategorizovaný takto:⁸

1. příjem nad 3000 Kčs a více
2. příjem 2501—3000 Kčs,
3. příjem 2101—2500 Kčs,
4. příjem 1701—2100 Kčs,
5. příjem 1351—1700 Kčs,
6. příjem pod 1350 Kčs,

získáme opět nový index, jehož korelace se syntetickým statusovým indexem S_1 je opět vyšší — 0,884.

Hodnota získaného skóru zde již nabývá hodnot od 3 do 18 a je kategorizována do šesti „strat“ takto: 1. skupina = skór 3, 4, 5; 2. skupina = skór 6, 7, 8; 3. skupina = skór 9, 10, 11; 4. skupina = skór 12, 13, 14; 5. skupina = skór 15, 16; 6. skupina = skór 17, 18.

Na způsobech, jak operacionalizovat jednodušeji další složku syntetického statusu, životní styl (způsob života ve volném čase), se zatím pracuje. Zde jde především o to, abychom pokud možno sta-

⁶ Je pochopitelné, že jakákoli klasifikace nebude bez chyb, že budeme často na rozpacích, kam některé zaměstnání zařadit, a že při praktické práci bude docházet k nejdůležitějšímu zařazování.

⁷ Korelace je opět získána z dat, v nichž se

pracuje s původní klasifikací zaměstnání. To platí i pro ostatní dále uváděné korelace.

⁸ Modifikujeme opět příjmovou kategorizaci vzhledem k inflačním tendencím.

Tabulka 1: Korelace různých znaků s individuálním syntetickým statutem

	Vzdělání	Zaměstnání	Příjem	Vzdělání + Zaměstnání	Vzdělání + Příjem + Zaměstnání
S ₁	0,786	0,727	0,721	0,813	0,884

novili takové ukazatele, jež by nepodléhaly změnám v čase. Z předchozí operacionalizace „životního slohu“ (viz schéma) je vidět, že výsledný index bude deformován objektivními možnostmi našeho vnitřního trhu (spotřební předměty) nebo cestování (trávení dovolené). K této problematice se vrátíme co nejdříve dalším článkem.

Poslední statusová dimenze, podíl na řízení, je problematická. Domníváme se, že v poslední době mohlo dojít k změnám v této oblasti, takže použití naší původní operacionalizace nemusí být vhodné. Není také vyřešen problém jednoduché operacionalizace indexu.

Závěrem uvádíme shrnující tabulku o prediktivní síle jednotlivých navržených redukováných statusových charakteristik vzhledem k syntetickému statusu jednotlivce, skládajícího se z pěti složek (viz tab. 1).

(Uváděné korelace jsou získány ze vzorku cca 10 000 osob a zhruba odpovídají poměru v celostátní populaci. Upozorňujeme ještě jednou, že údaje o zaměstnání respondenta byly získány relativně kvalifikovaným tazatelem, který zařazoval dotazovaného do příslušných kategorií podle popisu práce, kterou v zaměstnání skutečně vykonával.)

Závěry

1. Syntetický status je velmi důležitý sociologický pojem, který je možno šetřit na empirické bázi.
2. Zatím za nejzávažnější empirickou operacionalizaci považujeme syntetický individuální status, převzatý ze šetření *Sociální diferenciace a mobilita v ČSSR*.
3. Redukované operacionalizace vhodné pro empirickou práci jsou zvláště status ze složky vzdělání a zaměstnání, popřípadě vzdělání, zaměstnání a čistý příjem.
4. Index je vhodný pouze pro určení spo-

lečenského statusu plně socializovaného muže (nikoliv penzisty, učně, studenta apod.).

LITERATURA

- Machonin a kol., *Ceskoslovenská společnost*, EPOCH 1969, zvláště kapitola 1 a 3 (Machonin), 2 (Šafář), 4 (Jungmann), 5 (Linhart).
- Sociologický časopis č. 6, 1967. Zvláštní číslo věnované projektu průzkumu.
- Bendix, R.—Lipset, S. M. (Eds.), *Class, Status and Power*, Glencoe 1963, 2. rozšířené vyd. New York 1966.
- Blalock, H. M.—Blalock, M. B.: *Methodology in Social Research*, New York 1968.
- Blau, P. M.—Duncan, O. D., *The American Occupational Structure*, New York 1967.
- Bolte, K. M.—Kappe, D.—Niedhardt, F., *Soziale Schichtung*, Köln-Opladen 1966.
- Duncan, O. D., *A Socioeconomic Index for all Occupations and Characteristics of the Socioeconomic Index*, in: A. J. Reiss, *Occupations and Social Status*, Glencoe 1961.
- Svalastoga, K., *Social Differentiation*, in: R. E. Faris, *Handbook of Modern Sociology*, Chicago 1964.
- Warner, W. L.—Meeker, M.—Eells, K., *Social Class in America*, Chicago 1949.

Резюме

Зденек Шафарж: Возможности стандартной операционализации социальноэкономического положения

Статья содержит предложение на унитарную операционализацию социального положения в эмпирических исследованиях, а именно на основе опытов, приобретенных исследованием Социальной дифференциации и мобильности населения ЧССР (см. Махонин и коллектив: Чехословацкое общество, Эпоха 1969 (положение из пяти частей), сложность работы, доход, образование, жизненный стиль, доля на руководство). Она сокращена на минимум переменных согласно предиктивной силе переменной по отношению к упомянутому положению. Редукция на 3-х частичное положение (образование, положение в занятости сфере, доход) кажется уже совсем удовлетворительной, так как она в соотносительности с исходным 5-ти частичным положением больше чем 0,8.

Summary

Zdeněk Šafář: Possibilities of a Standard Operationalization of the Socio-economic Status

The paper presents a project of a uniform operationalization of the social status in empirical investigations, based on experience acquired in the research of *Social Differentiation and Mobility of the Population in Czechoslovakia* (see Machonin et al.: *Czecho-*

slovak Society, Epocha, Bratislava, 1969). A five-component status (complexity of work, income, education, style of living, participation in management) is reduced to the minimum number of variables according to the predictive force of the variables in relation to this status. The reduction to a three-component status (education, position in the professional sphere, income) appears as already quite satisfactory, since its correlation with the original five-component status is higher than 0.8.